

Uudet keinot tarpeen kulutusluottojen hillitsemiseksi

9.5.2019 11:00 • EURO & TALOUS 2/2019 • RAHOITUSVAKAUS

Markus Aaltonen
Ekonomisti

Kimmo Koskinen
Vanhempi ekonomisti

Kotitalouksille myönnetään entistä enemmän kulutusluottoja, ja arviolta noin joka neljännellä suomalaisella oli jokin kulutusluotto vuonna 2019 (Finanssiala). Vuoden 2018 lopussa kotitalouksien kulutusluottokanta oli arviolta 21,7 mrd. euroa, ja kanta on kasvanut kahden viime vuoden aikana 3,5 mrd. euroa. Kaiken kaikkiaan kulutusluottojen osuus suomalaisten kotitalouksien yhteenlasketusta lainavelasta on tällä hetkellä 14 %. Kulutusluottojen aiheuttamat velkaongelmat ovat kasvussa, samalla kun korkeakorkoisia kulutusluottoja mainostetaan aggressiivisesti.

Luottolaitosten myöntämät vakuudettomat kulutusluotot ovat kasvaneet ennätysvauhdilla

Luottolaitosten myöntämien kulutusluottojen kanta on kasvanut viime vuosina nopeasti. Erityisesti muut vakuudettomat kulutusluotot kuin tili- ja korttiluotot ovat kasvaneet ennätysvauhdilla. Suomen Pankin arvion mukaan yksi keskeinen tekijä luottolaitosten myöntämien vakuudettomien kulutusluottojen kasvussa on autokaupan hyvä kehitys viime vuosina^[1]. Vertailukohtana voidaan käyttää luottolaitossektorin ulkopuolella

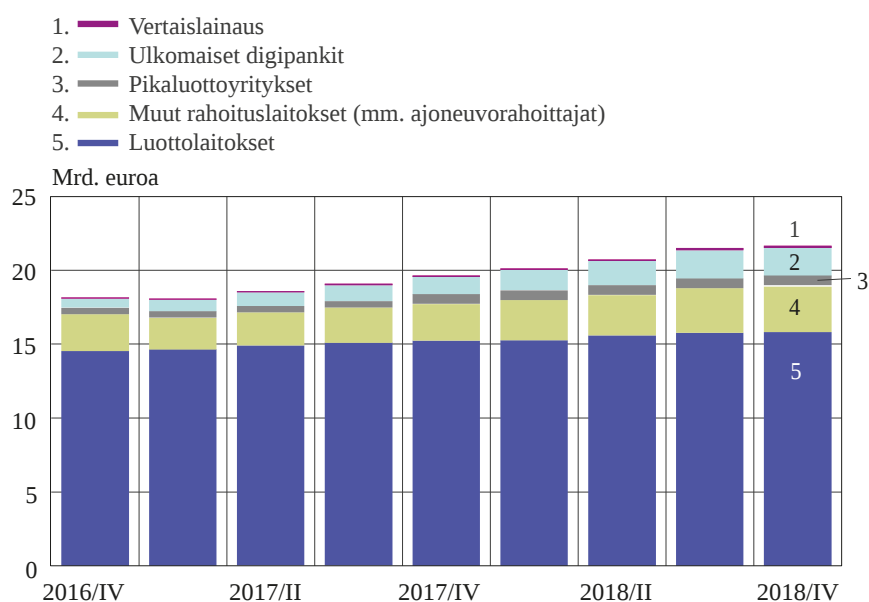
1. Suomen Pankin rahalaitostilastoissa vakuudettomiin kulutusluottoihin lasketaan myös kulutusluotot, joissa lainan vakuutena on mm. ajoneuvo. Vakuuksiksi hyväksytään ainoastaan ne vakuudet, jotka hyväksytään

toimivia ajoneuvorahoittajia^[2], joiden lainasaamiset kasvoivat yli 20 % vuonna 2017.

Luottolaitosten myöntämien vakuudettomien kulutusluottojen kannan voimakkaasta kasvusta huolimatta niiden kulutusluotoista kirjaamat luottotappiot ovat pysyneet kokonaistasolla maltillisina. Luottolaitosten liiketoimintamallit eroavat kuitenkin toisistaan, ja erot näkyvät selkeästi myönnettyjen vakuudettomien kulutusluottojen koroissa sekä luottotappioissa. Osa luottolaitoksista on erikoistunut tarjoamaan pääsääntöisesti korkeakorkoisia vakuudettomia kulutusluottoja. Näiden toimijoiden myöntämien kulutusluottojen^[3] kannan vuosikasvuvauhti oli yli 50 % maaliskuussa 2019, ja kannan vuosikorko yli 15 %. Tässä luottolaitosten ryhmässä myös luottotappiot suhteessa lainakantaan ovat moninkertaiset liikepankkeihin verrattuna. Suomen Pankin luottolaitostilastojen perusteella vaikuttaa siltä, että näiden luottolaitosten asiakkaita päätyy enemmän henkilöitä, joiden maksukyky on heikompi kuin esimerkiksi liikepankkien asiakkailta.

Kuvio 1.

Kotitalouksien kulutusluottokanta arviolta jo lähes 22 mrd. euroa

Lähteet: Suomen Pankki, Tilastokeskus, Ruotsin keskuspankki, tilinpäätökset valtiovarainministeriö ja kulutusluottojen myöntäjien julkiset tiedot.

15.4.2019
eurojatalous.fi

Kasvava osa kulutusluotoista myönnetään

luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten vakavaraisuusvaatimuksista annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa. Tällaisiin vakuuksiin kuuluu mm. kiinteistö.

- Sisältää Etelä-Suomen aluehallintovirastolle rekisteröityneet ajoneuvorahoittamiseen keskittyneet yritykset.
- Pl. tili- ja korttiluotot.

Luottolaitossektorin ulkopuolelta tai ulkomailta

Muut kuin Suomessa toimivat luottolaitokset myöntävät yhä suuremman osan kulutusluotoista. Näiden toimijoiden^[4] osuus kulutusluottokannasta on kasvanut muutamassa vuodessa jo noin 27 prosenttiin. Muutos kertoo uusien toimijoiden kasvavasta merkityksestä kulutusluottomarkkinoilla. Erityisen nopeasti markkinaosuuttaan ovat kasvattaneet digitaalisia jakelukanaviaan aktiivisesti hyödyntävät ulkomaiset digipankit^[5] ja pikalainayhtiöt. Myös vertaislainaajien välittämien lainojen määrät ovat kasvaneet voimakkaasti, vaikka niiden osuus kokonaisluottokannasta on vielä hyvin pieni.

Viime vuosina erityisesti norjalaiset ja ruotsalaiset digipankit ovat alkaneet tarjota kulutusluottoja suomalaisille kotitalouksille. Kahden viime vuoden aikana niiden suomalaisille kotitalouksille myöntämien kulutusluottojen kanta on kasvanut yli 200 % ja oli 2 mrd. euroa vuoden 2018 lopussa. Pääosin nämä digipankit tarjoavat korkeakorkoisia vakuudettomia kulutusluottoja. Vuoden 2018 viimeisellä neljänneksellä näiden kulutusluottojen kanta kasvoi kuitenkin vain vähän, koska digipankit myivät paljon hoitamattomia lainoja pois taseistaan perintäyhtiöille. Muutamien tällaisten toimijoiden liiketoimintamallin tarkastelu osoittaa, että ongelmaluottoja syntyy paljon ja niitä myydään pois taseesta esimerkiksi perintäyhtiöille.

Pikalainatoiminta on kannattavaa

Suomen Pankin laskelmien mukaan kotitalouksilla oli pikaluottoyritysten myöntämiä kulutusluottoja 660 milj. euron edestä vuoden 2017 lopussa. [Pikaluottoyritysten lainasaamiset](#) kasvoivat yli 50 % vuoden 2017 aikana. Yritykset ovat myös kannattavia, sillä Etelä-Suomen aluehallintoviraston listalla olevien pikaluottoyritysten liikevoitto oli keskimäärin 3,5 milj. euroa ja liikevoittoprosentti 35 % vuonna 2017. Myös [joukkorahoitusalojen kautta välitetyt vertaislainat ovat lisääntyneet](#). Vuoden 2018 aikana kuluttajille välitettiin vertaislainoja 150 milj. euron edestä ja niiden määrä lisääntyi 40 %.

Kulutusluotot voivat ajaa kotitalouksia talousahdinkoon

Kulutusluottomarkkinoiden uudet toimijat ja toimintamallit ovat lisänneet lainojen tarjontaa entistä laajemmalle asiakaskunnalle. Samalle ihmiselle voidaan myös myöntää useita lainoja. Osa kulutusluottojen tarjoajista markkinoi lainoja aggressiivisesti. Takuusäätiön takaamaa^[6] järjestelylainaa vuosina 2013–2018 hakeneilla kulutusluottovelallisilla oli erilaisia velkoja keskimäärin 17 kappaletta. Takuusäätiön takausta hakeneista suurin osa on työssäkäyviä vuokralla asuvia ihmisiä. Myös eläkeläisten velkaongelmat näkyvät Takuusäätiöltä takausta hakeneiden määrässä.

4. Luottolaitosten lisäksi kulutusluottoja myöntävät ajoneuvorahoitukseen erikoistuneet toimijat, pikaluottajat, vertaislainaajat sekä ulkomaiset digipankit.

5. Ulkomaiset digipankit ovat norjalaisia ja ruotsalaisia rajan yli lainaavia luottolaitoksia, joilla ei ole kiinteää toimipistettä Suomessa.

6. Ks. <https://www.takuusaatio.fi/palvelumme/takuusaation-takaus>

Finanssialan keskusliiton tutkimukseen^[7] haastatelluista keskimääräistä enemmän pikaluottoja nostivat 18–24-vuotiaat ja 45–64-vuotiaat. Tutkimuksen mukaan pikaluottoa nostaneilla oli myös keskimääräistä enemmän muita kulutusluottoja. Tilastokeskuksen varallisuustilaston mukaan nettovarallisuudeltaan kaikista vähävaraisimmista kotitalouksista yli 90 prosentilla on muuta velkaa kuin asuntovelkaa. Muuhun velkaan kuuluvat kulutusluotot^{[8],[9]}

[Suomen Asiakastiedon](#) mukaan maksuhäiriömerkintä oli 383 500 henkilöllä maaliskuun 2019 lopussa, mikä on enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Maksuhäiriötilastojen mukaan kulutusluotot ovat yleinen syy maksuhäiriömerkintään. Nuorten aikuisten maksuhäiriömerkinnöistä tehdyn tutkimuksen^[10] mukaan työttömyys on yksi maksuhäiriömerkinnän syntyyn vaikuttavista tekijöistä. Tutkimuksessa tehtyyn kyselyyn vastanneista työttömistä nuorista aikuisista puolella oli maksuhäiriöitä. Tutkimuksessa selvitettiin myös koulutustason yhteyttä maksuhäiriömerkintään. Kyselyyn vastanneista henkilöistä eniten maksuhäiriömerkintöjä oli henkilöillä, joiden koulutustaso oli peruskoulu. Tutkimuksen mukaan maksuhäiriömerkinnän saaneiden henkilöiden tulot olivat pienet ja ne koostuivat toimeentulo-, asumis- tai opintotuesta. Taloudellisen ahdingon negatiivisesta vaikutuksesta rationaaliseen päätöksentekoon ja talousahdingon pitkittymiseen on olemassa myös akateemista näyttöä.^[11]

Vuonna 2018 ulosoton perintätoimien kohteena oli 519 000 henkilöä, mikä on 3,5 % enemmän kuin vuonna 2017^[12]. Velkomustuomioista tehdyn tutkimuksen^[13] mukaan kulutusluotot ovat usein syynä velkomustuomion saamiseen. Kulutusluottoihin liittyvien velkomustuomioiden euromäärät kasvoivat huomattavasti vuosien 2013–2016 aikana. Vuosina 2014–2016 pankki oli alkuperäisvelkojana 3,4 prosentissa velkomustuomioista ja muut luotonantoyritykset, kuten pikaluottoyritykset, olivat alkuperäisvelkojina 35,8 prosentissa velkomustuomioista.

Velkaongelmien ehkäisyyn tarvitaan lisää keinoja

Vakaviin velkaongelmiin joutuneelle voidaan myöntää käräjäoikeudessa velkajärjestely. Velkajärjestelyä hakeneiden määrä suhteessa maksuhäiriöisiin on pieni^[14], mutta velkajärjestelyyn hakeneiden määrät ovat kuitenkin kasvussa. Vuonna 2018

7. Ks. http://www.finanssiala.fi/materiaalit/SLM%202019_Tutkimusraportti.pdf

8. Muuhun velkaan kuuluvat kulutusluottojen lisäksi mm. opintolainat.

9. Ks. https://www.stat.fi/til/vtutk/2016/vtutk_2016_2018-06-05_kat_005_fi.html.

10. Minna Alhonen: Nuorten aikuisten maksuhäiriömerkintä: syyt ja seuraukset. Luettavissa osoitteessa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/146192>

11. Ks. esim. Haushofer – Fehr (2014): On the psychology of poverty, *Science*, 344, 6186, 862–867 ja Adamkovic – Martoncik (2017): A review of Consequences of Poverty on Economic Decision-Making: A Hypothesized Model of a Cognitive Mechanism, *Frontiers in Psychology*, 8, 1784.

12. Ks. <https://findikaattori.fi/fi/35>.

13. Karoliina Majamaa – Laura Sarasoja – Kati Rantala: Viime vuosien muutokset vakavissa velkaongelmissa. Analyysi velkomustuomioista. Luettavissa osoitteessa http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135270/YP1706_Majamaaym.pdf?sequence=3&isAllowed=y.

14. Velkajärjestelyyn voi olla vaikea päästä, koska [velkajärjestelylaissa](#) on mainittu erilaisia esteitä, joiden vuoksi siihen ei pääse. [Tilastokeskuksen](#) tietojen mukaan vuoden 2018 aikana käräjäoikeuksiin jätettiin 4533 yksityishenkilöiden velkajärjestelyhakemusta.

yksityishenkilöiden velkajärjestelyhakemusten määrä kasvoi 7,6 % edellisvuoteen verrattuna.

Takuusäätiö voi taata velalliselle järjestelylainan, jos velkojen yhteismäärä on alle 34 000 euroa. Kasvaneiden velkamäärien vuoksi Takuusäätiön takaama järjestelylaina on mahdollinen yhä harvemmalle^[15]. Osa kunnista myöntää myös sosiaalista luottoa. Luototuksen tarkoituksena on ehkäistä taloudellista syrjäytymistä ja ylivelkaantumista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastojen mukaan vuonna 2016 sosiaalisen luoton myöntämisen syynä olivat useimmiten kulutusluotto- ja ulosottovelat^[16].

Pikaluottomarkkinoiden lainanantoa on pyritty hillitsemään vuonna 2013 voimaan tulleella alle 2 000 euron lainoille asetetulla korkokatolla. Korkokattoa on kuitenkin kierretty mm. myöntämällä suurempia lainoja ja limiittejä. Kulutusluottojen kasvun hillitsemiseksi oikeusministeriössä käynnistettiin huhtikuussa 2018 valmistelu kuluttajaluottoihin liittyvän lainsäädännön uudistamiseksi. Uudistuksen pääasiallisena tavoitteena on vähentää korkeakorkoisten kulutusluottojen aiheuttamia velkaongelmia. Syyskuussa 2019 voimaan tuleva korkokatto (20 %) koskee suurinta osaa kulutusluottoja. Tämän lisäksi rajataan oikeutta periä kuluttajalta muita lainaan liittyviä kustannuksia.

Oikeusministeriön teettämä selvitys positiivisesta luottorekisteristä valmistui syksyllä 2018. Selvityksessä ehdotettiin, että Suomeen perustettaisiin keskitetty luottotietorekisteri. Luottolaitossektorin ulkopuolelta myönnettyjen kulutusluottojen merkitystä kokonaisvelkaantumisessa tulisi voida arvioida tarkemmin. Kaikki kotitalouksien luotot kattava luottorekisteri antaisi paremman kuvan kokonaisvelkaantumisesta, tehostaisi riskien hinnoittelua sekä mahdollistaisi oman talouden paremman hallinnan.

Jatkossa Suomen Pankki kerää tilastoja luottolaitosten ulkopuolisen rahoituksen välityksestä. Laajennetun tiedonkeruun piiriin tulevat esimerkiksi luottolaitosten rahoitusyhtiöt ja kulutusluottoja tarjoavat yhtiöt.

On syytä pohtia, miten kulutusluottojen myöntämisen valvontaa ja sääntelyä voitaisiin kehittää. Kehittämismahdollisuuksia arvioi myös valtiovarainministeriön syksyllä 2018 asettama työryhmä, jonka tehtävänä on ehdottaa uusia keinoja kotitalouksien velkaantumisen hillitsemiseksi.

Avainsanat

kotitaloudet, kulutusluotot, luottolaitokset, velkaantuminen, maksuhäiriöt

15. Ks. <https://www.takuusaatio.fi/takuusaation-neuvonta-ennatysruuhkainen-velallisten-ahdinko-syvenee>

16. Ks. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135278/Tr31_17.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Kirjoittaja(t)

Markus Aaltonen
Ekonomisti
[etunimi.sukunimi\(at\)bof.fi](mailto:etunimi.sukunimi(at)bof.fi)

Kimmo Koskinen
Vanhempi ekonomisti
[etunimi.sukunimi\(at\)bof.fi](mailto:etunimi.sukunimi(at)bof.fi)